

В'ячеслав Брюховецький, перший ректор відродженої у незалежній Україні Києво-Могилянської академії (НаУКМА) Фото:facebook.com/naukma (Creative Commons)

СУСПІЛЬСТВО

В'ячеслав Брюховецький: людина, яка відродила Могилянку і зробила ставку на молодь

13 листопада 2026, 18:12

Петро Кагуй

12 листопада 2026 року пішов із життя В'ячеслав Брюховецький – літературознавець, педагог, громадський діяч, Герой України та один із засновників Народного руху України. Йому було 79 років.

Його ім'я передусім пов'язане з відродженням Києво-Могилянської академії, яка після тривалої перерви знову стала університетом і одним із символів української незалежності. Але його діяльність не обмежувалася освітньою сферою. Брюховецький був науковцем, літературним критиком, учасником демократичних перетворень і людиною, яка послідовно працювала над утвердженням української гуманітарної освіти.

В'ячеслав Брюховецький народився 14 липня 1947 року у Владикавказі. Невдовзі після його народження родина повернулася в Україну, до Черкас, де минули його дитинство та юність.

У 1969 році він вступив на факультет журналістики Київського державного університету імені Тараса Шевченка. Після завершення навчання працював у

газеті «Літературна Україна», а згодом присвятив себе літературознавству та науковій діяльності.

У 1980 році захистив кандидатську дисертацію із педагогічних наук, а 1987-го здобув ступінь доктора філологічних наук. Працював в **Інституті літератури Академії наук УРСР**, де досліджував теорію літератури та проблеми літературної критики.

Серед його праць – дослідження творчості **Ліни Костенко** та **Миколи Зерова**, книжки **«Силове поле критики»** і **«Критика в сучасному літературному процесі»**.

Брюховецький також займався перекладацькою роботою.

Наприкінці 1980-х років В'ячеслав Брюховецький долучився до національно-демократичного руху. Він став одним з організаторів **Народного руху України**, брав участь у підготовці його програмних документів та установчого з'їзду, який відбувся 8–10 вересня 1989 року в Києві.

Під час Установчого з'їзду Народного руху України, який проходив у Києві 8–10 вересня 1989 року

За спогадами його дружини **Лариси Брюховецької**, які були подані у великій бібліографічній публікації видання **«Бабель»** ще в серпні 2026 року, він прагнув до конструктивної роботи та намагався об'єднувати однодумців навколо конкретних змін.

Проте Брюховецький не обрав політичної кар'єри, хоча йому пропонували балотуватися на виборах 1990 року. Натомість вирішив зосередитися на створенні нового освітнього середовища та підготовці нового покоління українських громадських і політичних діячів.

Відродження Могилянки як справа життя

Одним із найважливіших рішень у його житті стала ініціатива відновити **Києво-Могилянську академію**.

11 вересня 1990 року на засіданні **Української наукової асоціації** Брюховецький запропонував відродити історичний навчальний заклад як сучасний університет. Він наполягав, що Академія має повернутися на своє історичне місце в Києві.

Національний університет «Києво-Могилянська академія»

Ідея поступово перетворилася на конкретний проєкт. У вересні 1991 року було ухвалено рішення про відродження закладу.

Брюховецький очолив виконавчу дирекцію цього процесу, займався організацією роботи, залученням викладачів, розробленням концепції та пошуком підтримки.

На початку команда відродження Могилянки складалася лише з кількох людей. Вони працювали над майбутнім університетом, вивчали досвід американської та британської систем освіти, шукали приміщення та можливості для реалізації задуму.

У 1991–1994 роках Брюховецький був ректором Національного університету «Києво-Могилянська академія» (НаУКМА), а з 1994-го до 2007 року – її президентом. Від 2007 року мав статус почесного президента університету.

За час його керівництва сформувалася освітня модель, яка відрізнялася від звичних на той час пострадянських підходів. Серед принципових засад були українська мова викладання, академічна доброчесність, свобода студентського вибору, самоврядування та відкритість до міжнародного досвіду.

У 1996 році в Академії відкрили перші магістерські програми. Згодом тут розвивали нові формати наукової підготовки, зокрема докторські програми.

Національний університет «Києво-Могилянська академія»

За даними Віртуального музею НаУКМА, кількість студентів університету за час його керівництва зросла з 227 у 1992 році до 3149 у 2007-му.

Цього ж 2007 року за вагомий внесок у національне відродження України, розвиток освіти й науки президент України **Віктор Ющенко** присвоїв В'ячеславу Брюховецькому звання **Героя України**.

У своєму спогаді Ющенко називає Брюховецького «людиною-епохою» та своїм добрим другом. Він наголосив, що відроджена Брюховецьким Києво-Могилянська академія стала осередком свободи, гідності та європейських цінностей. Ющенко також згадав роль могилянської спільноти в Помаранчевій революції та внесок Брюховецького у виховання нового покоління українців.

В'ячеслав Брюховецький на святкуванні початку нового навчального року в Києво-Могилянській академії, 1 вересня 1993 року

Яким його запам'ятають і що кажуть про нього

Голова Верховної Ради **Руслан Стефанчук** написав, що Брюховецький вірив: «майбутнє України починається з освіти, свободи думки та відповідальності».

Депутат і п'ятий президент **Петро Порошенко** порівняв його внесок в українську освіту з тим, що зробив Петро Могила, який «заклав фундамент Академії». Порошенко також згадував про його гострий розум і почуття гумору: «Він умів говорити про найсерйозніші речі просто й дотепно. І дуже багато чого встиг створити».

Літературознавець і колишній мовний омбудсман України **Тарас Кремінь** вважає, що за моделлю управління, яку запровадив Брюховецький, згодом почали працювати Міністерство освіти і науки та українські вищі навчальні заклади. «Він зробив – і не програв – головну ставку на молодь», – написав Кремінь.

Випускник Могилянки 2012 року, підприємець **Олексій Рудь**, розповів, що саме на лекціях Брюховецького почалося його становлення як особистості.

Поет **Андрій Бондар** згадав його як «людину, яка вміла слухати і розуміти».

За посадою президента університету стояла людина з різними захопленнями та звичками. Його називають, зокрема, «шахістом від Бога».

Професор економіки Піттсбурзького університету **Тимофій Милованов** згадує, як перший президент Києво-Могилянської академії виграв першу кімнату для університету в шахи.

«Територію тоді займало військове училище. Брюховецький сказав начальнику, контрадміралу Олександру Коровіну: «Давайте, якщо я виграю, ви дасте нам одну кімнату». І виграв три партії поспіль», – написав Милованов у фейсбуці.

В'ячеслав Брюховецький під час фіналу першості Черкаської області з шахів, 1969 рік

Вже згадана велика біографічна розповідь про Брюховецького на сайті видання «Бабель» побудовану на спогадах 12 його близьких і колег. Сам він через хворобу не зміг поспілкуватися з журналістами.

Зокрема, донька Оксана розповідала про батькову любов до книжок, домашніх майстерень і спільних сімейних занять. Він власноруч виготовляв меблі, облаштовував книжкові полиці, займався з доньками англійською мовою.

У родині навіть видавали власний домашній журнал «СОЛО» – назва складалася з перших літер імен членів сім'ї: Славік, Оксана, Лариса, Оля. Брюховецький

друкував тексти на машинці та робив палітурки, а доньки долучалися до оформлення.

Його захоплення не обмежувалися літературою. Він любив, зокрема, майстрування та роботу на землі. На хуторі в Ходорові приймав друзів і колег, облаштував теплицю та вирощував овочі.

Важливим для Брюховецького залишалося питання свободи та відповідальності. В одному з інтерв'ю він наголошував, що університет має бути простором, де студент не просто отримує знання, а самостійно обирає освітній шлях і відповідає за власні рішення.

Спадщина, яка залишається

Окремим етапом його громадської діяльності стала участь в ініціативній групі **«Першого грудня»**, створеній у 2011 році. Вона об'єднала українських інтелектуалів і громадських діячів навколо обговорення суспільних цінностей, моральних орієнтирів та майбутнього країни.

Про значення його діяльності після смерті нагадала й сама Києво-Могилянська академія. У повідомленні про втрату університет наголосив, що серед найважливіших здобутків Брюховецького – покоління випускників, які працюють у державному управлінні, науці, освіті, дипломатії, медіа та громадському секторі, а також захищають Україну на фронті.

«Справа його життя живе», – зазначили в університеті.

В'ячеслав Брюховецький залишив по собі наукові праці, досвід громадської діяльності та університет, відродження якого стало одним із помітних освітніх проєктів незалежної України. Його життєвий шлях поєднав літературознавство, громадську роботу та практичне творення нової системи вищої освіти.

ДИВІТЬСЯ ТАКОЖ:
«Соняшник епохи». До 90-річчя поета і політика Івана Драча

ДИВІТЬСЯ ТАКОЖ:
Історія Народного руху України: від Перебудови до Незалежності

1989 рік. Україна руйнує СРСР: Установчий з'їзд Руху у 20 фотографіях

1/20 Актовий зал Київського політехнічного інституту прикрашений давніми гербами українських міст. Над залом височіє український тризуб

Петро Кагуй

На Радіо Свобода працює з серпня 1994 року. Останнім часом виконує функції вебредактора. Позаштатний автор публікацій. Закінчив історичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка.

Україна | Культура | Суспільство | Важливе на Свободі

© Радіо Свобода, 2026 | Усі права застережено.